

РЕЦЕНЗИЯ

**по конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“ по
професионално направление 2.1. Филология (Френско
езикознание), обявен от Софийския университет „Св. Климент
Охридски“ в ДВ, бр. 16 от 24.02.2012 г.**

от проф. дфн Силвия Ботева

На конкурса за професор по френско езикознание като единствен кандидат се явява доц. д-р Албена Василева – Йорданова.

Преподавателският и научен път на доц. д-р А. Василева е неизменно свързан с катедрата по Романистика към ФКНФ, СУ „Св. Кл. Охридски“, където тя завършва висшето си образование – специалност френска филология, защитава докторската си дисертация през 1981 г. и се хабилитира като доцент през 1994 г.

Изследователските ѝ търсения са свързани първоначално с различни страни на френския синтаксис. Определено приноси са проучванията ѝ върху структурата на номиналната синтагма и върху номиналната детерминация. Траен и последователен е интересът на доц. Василева към област, която може да се определи като експресивен синтаксис. Тя посвещава поредица от публикации на един труден обект за проучване, често заобикалян от езиковедите – междуметието. А. Василева съумява да осветли аспекти, свързани със семиотичното осмисляне на тази категория в съвременния френски език като отделя специално място на графическия и фоническия символизъм, на дистрибуцията и синтактичната комбинаторика, на класификацията на звукоподражателните междуметия. Авторката разширява полето на изследването си и с наблюдения от съпоставителен характер върху междуметията във френския и българския език като прилага модели на дискурсивен анализ.

С междуметийната проблематика А. Василева насочва поглед не само към семиотиката и лингвистичната прагматика, но и към комуникацията изобщо. Тя разглежда езиковата комуникация като неделима част от междуличностното и межкултурно общуване. В тази перспектива се проучват въпроси за плурилингвизма и културното многообразие, за мястото на новите технологии в процеса на общуване в различни сфери, за ролята на езика като „медиатор“ в това общуване.

Специално място сред публикациите с комуникативна и интердисциплинарна насоченост заемат разработките с дидактичен компонент. А. Василева успява да съчетае по убедителен начин чисто научни проблеми с изискванията на университетския курс на обучение на студенти от специалността френска филология. Тази тенденция, очертала се още в синтагматичните ѝ проучвания, става все по-отчетлива във връзка с темата за междуметията, за да прерастне в самостоятелна сфера на изследване с различни ракурси. Справка с посочения от кандидатката общ списък с публикации показва, че А. Василева е съавтор на учебника *Traité de morpho-syntaxe* („Наука и изкуство“, 1986 г., в съавт. с Кр. Манчев и А. Чаушев) и на учебното помагало *Exercices de morpho-syntaxe française* (Унив. изд. „Климент Охридски“, 1990 г., в съавт. с А. Чаушев), автор на помагалото *Questions de morpho-syntaxe française. Module I: Les structures phrastiques*. (УК „Романистика“, 2002 г.), на няколко модула, предназначени за профилирано обучение по френски, както и на статии и доклади, разглеждащи разнообразна палитра от въпроси с лингво-дидактичен характер – като пример могат да бъдат посочени следните статии: *Faut-il enseigner l'interjection? Regard sur l'interjection au niveau de l'enseignement universitaire du français langue étrangère*. (Сб. с доклади от международната конференция по случай 70-та годишнина на катедрата по Романистика, Унив. издателство „Кл. Охридски“, 1994

г.), *A propos d'un cours d'enseignement à distance (Fréquences Francophones, 1, 1997)*, *Ресурсни центрове и продължаващо обучение* (Сб. „Продължаващо образование, медии, глобализация“, 2002 г.).

***

В конкурса за професор по френско езикознание доц. А. Василева участва с осем работи – монографията *Обидното слово в българския и във френския език* (Унив. издателство „Св. Климент Охридски“, 2012 г.), статията *Sur le traitement de la forme du signifié interjectionnel (Langages, № 165, 2007)*, помагалото *Questions de morpho-syntaxe française. Module I: Les structures phrastiques*. (УК „Романистика“, 2002 г.), и пет модула, публикувани на сайта на Университетското издателство „Св. Климент Охридски“ и предназначени за електронно обучение по френски език. Със сигурност доц. Василева би могла да включи в този списък и други свои научни разработки, които биха дали по-пълна и ясна представа за характера на разнопосочните ѝ проучвания и резултатите, до които достига.

В последните няколко години изследователският интерес на кандидатката е съсредоточен върху проблематиката за обидното слово, проблематика, даваща възможност за съчетаване на лингвистичния анализ с широк интердисциплинарен подход, което е в съзвучие със съвременните тенденции в науките за езика. Този стремеж към интердисциплинарност е отличителна черта на работата на А. Василева върху обидното слово.

Както става ясно от кратката обзорна част (глава 4 от първата част на труда), изследванията върху обидата и обидното слово, публикувани на френски език, са сравнително малко на брой и с ограничен обхват, а за българския език подобни разработки на

практика не съществуват (с изключение на два речника и няколко статии, в които частично се третират аспекти, свързани с тази проблематика). Това вероятно е една от причините, поради които А. Василева си е поставила за задача да анализира обидното слово в българския и във френския език. Веднага трябва да се подчертае, че в случая не става въпрос за съпоставително проучване – като цяло наблюденията и коментарите вървят по две паралелни писти, които не се пресичат. Самата авторка посочва в предговора, че няма за цел да прави изводи и обобщения от контрастивен характер.

Основната изследователска задача е „проучване на механизма на обидата чрез словото” с две подцели – „класификация на обектите на обидното слово” и „систематизиране на структурите на обидното слово” (стр. 9). Тъй като лексикалната единица *слово* е многозначна (от лингвистична гледна точка може да се тълкува най-малко като *дума*, *лексема* и като *реч*, *речева реализация*), А. Василева прави важното методологично уточнение, че изборът от нея „прочит” е вторият. Този избор е в унисон и с извънредно богатия корпус от речева продукция, ексцерпирана главно от електронни източници – богатството и разнообразието на емпиричния материал е важно условие за адекватността и обективността на осъществената изследователска работа.

За да изясни същността на понятието *обида* авторката избира едно донякъде нестандартно решение като приема за отправна точка лексикографски описания на лексемата *обида*, както и на други лексеми, свързани със словото на агресията и омразата, а също и на лексеми за емоции, произтичащи от словесната агресия. С подчертано приносен характер са предложените схеми за описание на емоционалните състояния при обида като те също се обвързват главно с лексикографски данни.

Същинските аналитични части на труда са посветени на обектите на обидното слово (втора част) и на изследване на структурите на обидното слово (трета част).

За да осъществи класификация на обектите на обидното слово авторката се опира на семиотичния модел на Чарлз Пърс, който осигурява необходимата теоретична рамка, в която да се организира извънредно богатият и разнообразен емпиричен материал. Тя обвързва таксономичния си анализ със схващането на Пърс за триизмерността на знака: репрезентамент (граматическо измерение), обект (референциално или синтактично измерение), интерпретант (прагматично измерение). А. Василева уточнява, че „обектът или референтът [...] включва реалното и въображаемо множество разнообразни неща, процеси, атрибути, ситуации и др.“ (стр. 168).

Предложената класификация на „непосредствените обекти“ на обидното слово предизвиква определен интерес. Обособени са четири групи: I. Обекти <човешко същество> II. Обекти <нечовешко същество> III. Обекти <въображаемо човешко и нечовешко същество> IV. Обекти <неодушевена субстанция>. Извършена е голяма подготвителна работа, обобщени са данните от различни източници, въведени са допълнителни класификационни критерии. Едно от неоспоримите достойнства на тази класификация е богатият илюстративен материал. Разбира се, подобна систематизация винаги може да се подобрява и усъвършенства – в този смисъл може да се отправи препоръка за прецизиране и в определени случаи за преосмисляне на някои от класификационните критерии – вж. например критериите на стр. 222 – 225).

С приносен характер е и предложеното структурно описание на езиковите средства за обида. Като се тръгва отново от общото семиотично виждане на Пърс и в духа на структурологията на

Красимир Манчев се разглеждат както различни механизми на словообразуването, така и езикови единици от различни класове – предикативни думи, словосъчетания, детерминатори, субститути, междуметия и др., отново богато онагледени с примери.

В заключение ще изтъкна, че този първи по рода си труд, посветен на обидното слово в българския и във френския език, е едно интересно и многопластово проучване, което със сигурност ще даде тласък и за други изследвания с подобна тематика.

***

Вече бе посочено, че наред с монографията за обидното слово и една научна статия А. Василева е включила в списъка с публикациите, с които кандидатства в настоящия конкурс, шест работи с дидактичен характер. С този сравнително голям брой учебни помагала видимо се нарушава негласно приетият баланс между научна и дидактична продукция. Този факт, убедена съм, говори не за подценяване на научната сфера, а за вниманието, което доц. Василева отделя на дейността си като преподавател. Споменатите помагала (модули) са непосредствено обвързани с част от курсовете, които тя води в бакалавърската програма на специалността френска филология и в различни магистърски програми в СУ „Св. Климент Охридски“.

Структурата на повечето модули е сходна. Тя включва, от една страна, максимално кондензирана теоретична част и от друга страна различни по вид упражнения, изискващи активната и творческа реакция на обучаемите. Като пример ще посоча главата, посветена на трансфразата в *Questions de morpho-syntaxe française. Module I: Les structures phrastiques*. Въвеждащите теоретични обяснения обхващат не повече от две страници, но те представят както дефиницията на

трансфразата, така и схема, тълкуваща една от основните структурологични релации „определяемо – определящо“. Предложените упражнения (дейности) са различни по вид – идентифициране на интерфрастични елементи в свързан текст, тълкуване на присъщото им семантично съдържание, образуване на трансфразови структури на базата на по-прости синтактични единици; предвидени са и креативни дейности – формулиране на препоръки във връзка със спазването на диети или за отношенията деца – родители.

Още веднъж ще подчертая, че големият брой учебни модули говори за една осмислена позиция, при която приоритет се дава на педагогическата дейност, без това да е в ущърб на работата в научната област.

Наблюденията ми върху научните търсения на доц. д-р Албена Василева - Йорданова, върху нейните изяви като преподавател и подчертаният стремеж към ползотворно съчетаване на двете сфери на дейност ми дават основание да предложа с пълна убеденост да ѝ бъде присъдено академичното звание „професор“ по професионално направление 2.1. Филология (Френско езикознание).

София, 26.06.2012 г.

Подпис:

(проф. дфн Силвия Ботева)